

HIV és JOG

Ismerd a státuszod, ismerd a jogaid!

Ismerd a státuszod – ismerd a jogaid

A fertőzöttek és a jog	2
Bizalmasság és adatvédelem	4
Szűrővizsgálatok	9
A fertőzöttek és az alapvető jogok	15
Munkahelyi jogok	19
Egészségügyi ellátás	21
Gyermekek	31
Büntetőjogi kérdések	33

A fertőzöttek és a jog

Miért fontos, hogy a fertőzöttek ismerjék jogukat?

Aki ismeri jogait, nem érzi annyira kiszolgáltatottnak magát, és sokkal határozottabban léphet fel jogai érdekében, mint aki nem ismeri. Ha közismert, hogy a fertőzöttek nem jogfosztottak, ugyanolyan jogok illetik meg őket, mint másokat, hozzájárulhat ahhoz is, hogy az emberek nagyobb eséllyel végeztetnek szűrővizsgálatot és vetik alá magukat a kezelésnek, így egészségesegek maradhatnak.

Miért kell a fertőzötteknek időnként

hátrányos megkülönböztetéssel szembenézniük?

Az emberek többsége nagyon fél az AIDS-tól, attól, hogy megfertőződnek, barátaitak vagy családtagjaikat elveszítik az AIDS miatt, vagy attól, hogy szembe kell nézniük a halállal. Ez a félelem gyakran a fertőzöttekkel szembeni előítéletek kialakulásához vezet, amely könnyen csap át hátrányos megkülönböztetésbe. Sokan gondolják tévesen, hogy a fertőzöttek nem élhetnek tartalmas és értékes életet, és ki kell zárni a kisebb vagy nagyobb közösségekből, a normális életből.

Mi köze van az emberi jogoknak a HIV/AIDS-hez?

Az emberi jogok mindenkit megilletnek, ám az AIDS miatti előítéletek és a tudatlanság miatt a fertőzöttek sokszor érezhetik, hogy jogaikban sérelmet szenvedtek. Alapvető jogok sérelmét jelenti például:

- ha egy egészségügyi dolgozó az érintett tudta és beleegyezése nélkül végez HIV-tesztet. Ebben az esetben az érintett önrendelkezési joga

sérül, amely többek között azt jelenti, hogy mindenkinek joga van a saját testét érintő döntéseket meghozni.

– ha valaki más tudtára adja, hogy valaki (aki nem ő) fertőzött. Itt az érintett személyes adatok védelméhez való joga sérül.

– ha egy fertőzött hátrányos megkülönböztetést szenved el fertőzöttsége miatt, elbocsátják munkájából, vagy egy egészségügyi dolgozó nem segít neki vagy megtagadja a kezelését csak azért, mert az illető fertőzött. Ilyenkor a fertőzöttek hátrányos megkülönböztetésének alkotmányos tilalma sérül.

Milyen jellegű szabályok vonatkoznak a fertőzöttekre?

A jog alapvetően nem tesz különbséget fertőzött és nem fertőzött személyek között: ugyanazok a szabályok vonatkoznak rájuk, mint azokra, akik még nem fertőződtek meg. Bizonyos járványügyi célok miatt azonban a fertőzötteknek lehetnek speciális kötelezettségeik, de speciális, kezeléssel összefüggő jogaik is, különleges helyzetük miatt pedig felelősségük is nagyobb lehet, mint másoknak. A fertőzöttekre vonatkozó speciális szabályok legtöbbször azonban elsősorban az esélyegyenlőségüket hivatott szolgálni.

Bizalmasság és adatvédelem

Mit jelent a bizalmasság és az adatvédelem a HIV/AIDS-szel összefüggésben?

Magyarországon mindenkit megillet a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog. Ezekből következően mindenkinek joga van ahhoz, hogy HIV státuszára vonatkozó ismereteket bizalmasan kezeljék. A bizalmas kezelés azt jelenti, hogy amíg az érintett nem akarja, nem árulható el senkinek a bizalmasan kezelt ismeret. Ha a fertőzöttek e jogait tiszteletben tartják, akkor mindenki nagyobb valószínűséggel végeztet magán HIV-tesztet, vagy kezelheti magát, gyűjt információt az egészséges élethez, mert nem kell tartania attól, hogy ezt az érzékeny ismeretet illetéktelenek is megszerzik. Valaki HIV/AIDS státuszára vonatkozó ismeretek bizalmas kezelése így hozzájárul a hosszabb és egészségesebb élethez is. A HIV/AIDS-szel összefüggő hátrányos megkülönböztetés eseteire is közvetlen hatással van az adatvédelmi szabályok betartása: ha illetéktelenek nem szereznek tudomást valakinek a státuszáról, nem is fogják ennek ismeretében hátrányos helyzetbe hozni.

Mit jelent az információs önrendelkezés?

A saját magára vonatkozó ismeretekkel – ahogy saját testével is – mindenki maga rendelkezik, azt csinál vele, amit akar. Más ezekkel az ismeretekkel pedig csak azt teheti, amit az, akire azok vonatkoznak, megenged neki. A jog ezt úgy fogalmazza meg, hogy személyes adatokat kezelni csak az érintett határozott, tájékozott és önkéntes hozzájárulásával szabad.

Milyen hozzájárulás alapján árulható el valaki más HIV státusza?

A HIV státusz az egészségi állapotra vonatkozó ismeret, úgynevezett különleges adat, amelyet a jog szigorú védelemben részesít. Ez a szigorúság részben abban mutatkozik meg, hogy az ilyen adatokkal bármit tenni (akár csak felírni, vagy másnak elmondani is) csak akkor lehet, ha az érintett ehhez előzetesen írásban hozzájárul. (Ez alól kivételt képeznek az olyan esetek, ahol törvény írja elő az adatkezelést, ilyenkor nem szükséges senkinek a hozzájárulása.) Az írásbeli hozzájárulásból ki kell derülnie, hogy mire vonatkozik, és természetesen a kényszer hatására adott hozzájárulás olyan, mintha nem is létezne, érvénytelen.

Milyen következményei lehetnek a bizalmas kezelés szabályai megsértésének?

Illetéktelenek tudomására hozni ennyire érzékeny ismeretet súlyos jogsértés, amelynek sokféle szankciója lehet. Egyik sem képes azonban visszaállítani az eredeti helyzetet, ami kitudódott, azt legfeljebb az idő múlása segít kitörölni az emlékezetből. A szankciók azonban ráébreszthetik az esetleg erről nem is tudó jogsértőket arra, hogy amit tesznek, helytelen, el is tilthatók a további jogsértéstől, van elrettentő hatásuk is, és vannak olyan jogkövetkezmények, amelyek valamilyen mértékben a sérelmet szenvedett fertőzött helyzetén enyhítenek.

Mi a titoktartási kötelezettség?

Az adatvédelem szabályai mindenkire vonatkoznak, vannak azonban olyanok, akik foglalkozásuknál vagy megbízatásuknál fogva szigorúbban felelnek a rájuk bízott ismeretek bizalmas kezeléséért. Ők azok, akik csak akkor tudják végezni a munkájukat, illetve csak akkor tudnak a fertőzöttnek

segíteni, ha a fertőzött rájuk bízta ezt a kényes titkot, így esetükben a bizalmi viszony alapvető fontosságú. Ha ők élnek vissza ezzel a bizalommal, az igen súlyos jogsértés. Ők a rájuk bízott titkot ráadásul nemcsak megőrizni kötelesek, hanem sok esetben felmentést kapnak olyan kötelezettségek alól, amely alapján általában el kellene árulniuk a tudomásukra jutott információt. Az ilyen személyek (egészségügyi dolgozók, ügyvédek, lelkeszek, pedagógusok) például adott esetben mentesülhetnek a tanúvallomástételi kötelezettség alól.

Milyen büntetőjogi védelem illeti meg a fertőzöttet a fecsegőkkel szemben?

Attól függően, hogy mi történt, ki tette, többféle bűncselekmény megállapítása is számba jöhet.

- Aki az adatvédelmi szabályok megsértésével jogosulatlanul osztja meg az általa ismert személyes adatot mással, vagy az adatok biztonságát szolgáló intézkedést elmulasztja, és ezzel jelentős érdeksérelmet okoz, a személyes adattal való visszaélés vétségét követi el. Mivel a fertőzöttség ténye különleges adat, ha ilyenről követik el ezt a bűncselekményt, az súlyosabban minősül, büntettnek számít, amelyre a törvény három évig terjedő szabadságvesztés kiszabását rendeli.
- Aki pedig a foglalkozásánál vagy közmegebízásánál fogva tudomására jutott magántitkot (orvosi, ügyvédi, pedagógiai, stb. titkot) alapos ok nélkül felfedi a magántitok megsértésének vétségét követi el.

Hogy pontosan milyen bűncselekmény valósul meg, azt a feljelentőnek nem kell tudnia, ennek megállapítása a hatóságok és a bíróság feladata lesz.

Kihez fordulhat, akinek megsértették e jogait?

A helyzettől függően sokféle segítséget vehet igénybe az, akivel szemben a bizalmasság szabályait megsértik. Fontos azonban tudni, hogy egyik segítség sem teszi meg nem történtté a megtörténtet, és mindegyik azzal jár, hogy újabb emberek, hivatalok előtt kell a sérelmet szenvedettnek felfednie státuszát. Ezért jól meg kell gondolnia, mit vár a segítségtől, és mit kell feláldoznia célja elérésének érdekében.

– A személyes adatokat jogellenesen kezelővel – azokat illetéktelenekkel megosztóval – szemben polgári eljárásban lehetőség van a sérelmet szenvedett személyiségi jogainak érvényesítésére, az adatkezelővel szemben tehát lehet bírósághoz fordulni. Fontos azonban tudni, hogy a bírósági tárgyalás általában nyilvános, ezért előfordulhat, hogy ott olyan is megismeri a fertőzött státuszát, akinek egyébként az ügyhöz semmi köze nem lenne. A bíróság eltilthatja a jogsértőt a további jogsértéstől, de a perben követelhető az esetlegesen felmerült kár megtérítése is. A kár lehet vagyoni (például a jogsértés következtében a fertőzött elveszíti az állását, emiatt megszűnik a megélhetését biztosító jövedelme), vagy nem vagyoni is, amely valamely személyiségi jog megsértése következtében az emberi személyiség testi vagy lelki életminőségének hátrányos megváltozása esetén követelhető (a jogsértés következtében előállott gyötrellem, katasztrofáltság, stb.) Bár ez az eljárás illetékmentes, a per igen költséges lehet.

– Súlyos jogsértés esetén lehetőség van büntetőjogi felelősségre vonás kezdeményezésére. Ezt feljelentéssel tehető meg, amit a rendőrségen vagy az ügyészségen érdemes megtenni. Ebben az esetben is érdemes gondolni arra, hogy sokan megismerik az ügy részleteit, és ha a büntetőeljárás eljut a bírósági szakaszba, akkor ott is nyilvános lesz a tárgyalás. A büntetőeljárás vége lehet a bűnös megbüntetése, ám ez legfeljebb erkölcsi elégtételt jelenthet a sértettnek, helyzete ettől jobb biztosan nem lesz.

– Bizonyos esetekben célravezető lehet az adatvédelmi biztos segítségül hívása. Az ő eljárása gyors, de leginkább olyan esetekben hatékony, ha a jogsértő esetleg tudatlanságból követett el jogsértést, vagy hajlik a jogkövető magatartásra, és a jogsértéssel való felhagyásról meggyőzhető. Az adatvédelmi biztos leginkább ebben tud segíteni. Ő a hozzá forduló személy kilétét csak akkor fedheti fel, ha az úgy enélkül nem intézhető el, de kifejezetten meg is lehet kérni arra, hogy a panaszos kilétét kezelje bizalmasan. Az adatvédelmi biztos eljárása ingyenes, kezdeményezése egyszerű levéllel történhet.

– A foglalkozásánál fogva titoktartásra kötelezett titoksértése esetén érdemes lehet ahhoz a szervezethez fordulni, amely az adott foglalkozás szakmai normáinak a betartása felett őrködik (például orvosi, ügyvédi kamara). Amennyiben ezek a szervezetek megállapítják a jogsértő felelősségét, akár ki is zárhatják őt tagjaik köréből, ez pedig a legtöbb esetben a foglalkozás gyakorlásának lehetőségét szünteti meg, vagyis a jogsértő a továbbiakban nem fog tudni további áldozatokat szedni.

- Az egészségügyi intézményben a sérelmet szenvedett segítségére lehet a betegjogi képviselő, aki jártas a betegjogi kérdésekben, így a titoktartási kötelezettség megsértésével kapcsolatos eljárásokban is.
- Gyakran a legcélravezetőbb egy olyan tekintélyes személy segítségét kérni, aki elmagyarázza, miért nem szabad elárulni más HIV státuszát.

Szűrővizsgálatok

Milyen esetekben végezhető HIV-teszt?

A szűrővizsgálaton való részvétel alapvetően önkéntesen történik. Meghatározott esetekben kötelező csupán:

a) az a személy, aki foglalkozása, önkéntes munkavégzése keretében, vagy jövedelemszerző tevékenysége során saját vére vagy váladéka útján a vírust más személynek továbbadhatja, illetve más személyek vérével és váladékával fertőződhet, amennyiben ezen tevékenységük végzése közben bekövetkezett sérülésük HIV fertőződésüket eredményezhette, és saját vérükkel vagy váladékukkal másokat megfertőzhetnek. Ezek a következők:

aa) akik HIV fertőzött egészségügyi dolgozók által nem végezhető invazív (invazív: olyan, a testbe behatoló beavatkozás, aminek a kockázata nem elhanyagolható) beavatkozásokat végeznek, vagy

ab) akik a foglalkozásuk gyakorlása, illetve egyéb jövedelemszerző tevékenységük során – ide nem értve az egészségügyi dolgozók által az egészségügyi szolgáltatások nyújtásával vagy annak érdekében végzett tevékenységet – rendszeresen vagy esetenként az emberi vérrrel, illetőleg a fertőzés átvitelére alkalmas emberi ondóval, illetve hüvelyváladékkal (a továbbiakban: váladék) közvetlen érintkezésbe kerülhetnek.

ac) a prostituáltak, esetükben ez a a szexuális szolgáltatás nyújtásának feltétele.

b) a véradásra donorként jelentkező, és a véradásban való részvétellel alkalmas személy,

c) saját anyatejet más számára adományozó nő,

d) a szerv-, szövetátültetés céljából – élő személyből vagy halottból – eltávolított szervet, szövetet adományozó vagy a kivétel ellen életében tiltakozó nyilatkozatot nem tett személy,

e) nemi erkölcs elleni bűncselekmény, kábítószerrel való visszaélés, illetve személy elleni erőszakkal, vagy személyi sérülés okozásával elkövetett bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, illetve vádolt olyan személy, aki az elkövetés során a fertőződést átadhatta vagy fertőződhetett, továbbá az ilyen bűncselekmény sértettje, amennyiben a fertőződés kockázata fennáll,

f) az e) pontban meghatározottakon kívül az a személy, akinek vizsgálatát a bíróság a fertőzés lehetőségének tisztázása érdekében elrendelte.

A fenti eseteken kívül szűrővizsgálat kizárólag az érintett kérelmére, illetőleg beleegyezése alapján végezhető el. HIV-szűrés tekintetében nem érvényesül az ÁNTSZ-t egyébként megillető kötelező szűrővizsgálat elrendelésére irányuló jogkörére sem.

Van-e lehetőség anonim teszt végeztetésére?

Igen, azonban csak az önkéntes szűrővizsgálatok esetében. Ha a szűrővizsgálat kötelező, az nem lehet anonim. Az anonim szűrővizsgálatot az érintett személyazonosságának előzetes felfedése nélkül végzik, erre a jogszabály szerint lehetőség van. Ebben az esetben a vizsgálatra jelentkezőt az első vérvételt megelőzően az egészségügyi szolgáltató azonosítási jellel, valamint azonosítási számmal látja el. Az azonosítási szám a vérvételt végző egészségügyi szolgáltató működési engedélyének számából, a vérvétel dátumából, továbbá a vérvétel naptári nap szerinti sorszámából képzett azonosító számsorból áll. Az azonosítási jelet és az azonosítási számot az egészségügyi szolgáltató a vizsgált személyről felvett egészségügyi dokumentációban rögzíti, egyidejűleg az azonosítási jelet és azonosítási számot tartalmazó igazolást ad át a kérelmezőnek. Az első szűrővizsgálat céljából levett vérnek a szűrővizsgálatot végző laboratóriumba küldése során alkalmazott kísérő lap az azonosítási jelet, az azonosítási számot, továbbá külön is megjelölve a vérvétel dátumát, valamint helyét tartalmazza.

Anonim szűrővizsgálat elvégzésére, valamint a szűrővizsgálatral összefüggő tanácsadó tevékenységre az ÁNTSZ megyei (fővárosi) intézetei, a területi bőr- és nemibeteg-gondozó intézetek, valamint azon egészségügyi

szolgáltatók jogosultak, amelyek a szűrővizsgálat céljából történő vérvételhez, valamint az ahhoz kapcsolódó tanácsadáshoz megfelelő működési engedéllyel rendelkeznek, és biztosítani tudják a megfelelő képzettséggel és tanácsadási gyakorlattal rendelkező egészségügyi dolgozók állandó részvételét a tanácsadásban.

Mit jelent a szűrővizsgálat felajánlása?

A HIV-vel történő megfertőződés szempontjából fokozott fertőződési veszélynek kitett, de kötelező szűrővizsgálat alá nem vonható személyek számára az érintett személy vizsgálatát, gyógykezelését végző egészségügyi szolgáltató, az érintett előzetes tájékoztatását követően az önkéntes szűrővizsgálat elvégzését felajánlja, amennyiben e veszélyhelyzetet ismeri, vagy az egészségügyi szolgáltatás nyújtása során a fertőződés fokozott kockázatára utaló adatok, információk birtokába jut. Fokozott fertőződési veszélynek kitett személyeknek tekintendők különösen:

- a HIV fertőzött személyek szexuális partnerei;
- a szexuális úton terjedő aktív nemi betegségben szenvedők és azok szexuális partnerei;
- a HIV fertőzött anya vér szerinti gyermeke;
- kábítószer nem orvosi rendelvény alapján intravénásan alkalmazó személyek
- kötelező szűrővizsgálat elvégzését indokoltta nem tevő bűncselekmény elkövetése miatt büntetés-végrehajtási intézetben, illetve rendőrségi fogdában előzetes letartóztatásban lévő vagy szabadságvesztés büntetésüket, illetve javítóintézeti nevelésüket töltő személyek.

A felajánlott szűrővizsgálat önkéntes, annak felajánlása nem jelenti azt, hogy az érintettnek alá is kellene vetnie magát a tesztnek.

Mely egészségügyi intézmények kötelesek elvégezni a HIV szűrővizsgálatot?

Az Országos Bőr- és Nemikórtani Intézet, az Országos Epidemiológiai Központ, valamint a bőr- és nemibeteg-gondozók és az ÁNTSZ megyei (fővárosi) intézeteinek kijelölt orvosai kötelesek a szűrővizsgálat céljából történő vérvételt elvégezni függetlenül attól, hogy a hozzájuk forduló személy hol lakik. Ha kötelező a szűrővizsgálat – vagy ha a fel kell ajánlani a szűrővizsgálat elvégzését, és azt az érintett elfogadja – akkor az egészségügyi szolgáltató e feladatra kijelölt orvosa sem tagadhatja meg a szűrővizsgálat céljából történő vérvételt akkor sem, ha a fentiekben nem említett egészségügyi intézményről van szó.

Mire számíthat az, akinek a teszteredménye pozitív?

1. Megerősítő vizsgálat: A szűrővizsgálat pozitív eredményét megerősítő vizsgálatnak kell alávetni. A megerősítő szűrővizsgálat negatív eredménye esetén az egészségügyi szolgáltató – amennyiben azok rendelkezésre állnak – a vizsgált személy egészségügyi, illetőleg személyazonosító adatait a nyilvántartásból haladéktalanul törli. Az anonim szűrővizsgálat keretében vizsgált HIV fertőzött személy esetében, a szűrővizsgálatot végző orvos tájékoztatja őt a gondozó orvosánál történő önkéntes megjelenés lehetőségéről, a gondozásba vétel elmaradása miatti kockázatokról, a megfelelő intézménybe történő irányítás egyidejű felajánlásával a gondozásba vételre illetékes egészségügyi szolgáltatókról és azok elérhetőségéről. A HIV fertőzött személy számára fel kell ajánlani a szexuális partnereinek önkéntes szűrővizsgálatát.

2. Gondozásba vétel: A megerősítetten pozitív szűrővizsgálati eredmény esetén a vérvételt végző orvos értesíti a fertőzött személy gondozásba vételére jogosult egészségügyi szolgáltatót, amely a fertőzött személyt a lelet kézhezvételétől számított egy héten belül gondozásba veszi. A gondozásba vételről az értesítést zárt borítékban, tértivevényes küldeményként kell megküldeni, biztosítva azt, hogy az értesítésből a címzetten kívül más személy számára ne tűnjön ki a küldemény tartalma, és azt a címzetten kívül más személy ne vehesse át. A megerősítetten pozitív személy gondozását az Országos Bőr-, Nemikórtani Intézet, vagy a Fővárosi Szent László Kórház felnőtt, illetve gyermek HIV ambulanciái végzik. A gondozó orvos a fertőzött személyt, illetve törvényes képviselőjét tájékoztatja a vizsgálati eredményről és az ezzel kapcsolatos tudnivalókról. Egyidejűleg átadja a fertőzés terjedésének körülményeiről, a terjedés megakadályozása érdekében betartandó magatartási, életmódbeli szabályokról, a rendszeres orvosi ellenőrzés szükségességéről szóló írásos tájékoztatót, valamint a HIV fertőzöttség tényét bizonyító orvosi igazolást. A tájékoztató és az orvosi igazolás átvételét a gondozásba vett személy, illetőleg törvényes képviselője aláírásával igazolja. A fertőzött személy fertőződési körülményeire vonatkozó epidemiológiai adatokat tartalmazó kérdőívet, – személyazonosításra alkalmatlan módon – az őt gondozásba vevő orvos megküldi a Johan Béla Országos Epidemiológiai Központnak. A gondozó orvosa a HIV fertőzés terjedésének megakadályozása érdekében tett valamennyi intézkedését rögzíti a gondozásba vett személy egészségügyi dokumentációjában.

3. Gyógykezelés. A gondozásba vett HIV fertőzött személyt a gyógykezelés megkezdése céljából, illetőleg a valószínűsíthetően kialakult AIDS megbetegedésben szenvedő személyt a gondozó orvosa a Fővárosi Szent László Kórházba utalja be.

A fertőzöttek és az alapvető jogok

Mit jelentenek az alapvető jogok a fertőzöttek vonatkozásában?

Az Alkotmány XII. fejezete olyan jogokat határoz meg, amelyek mindenkit, fertőzötteket és nem fertőzötteket is egyaránt megilletnek. Egyes jogoknak azonban különleges jelentőségük van a fertőzöttek életében:

Élethez és emberi méltósághoz való jog

Alkotmány 54. § (1) A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani. Ebből következik többek között az, hogy saját testével mindenki maga rendelkezik, nem lehet például rajta beleegyezése nélkül HIV-tesztet végezni.

Kínzás, embertelen vagy megalázó

bánásmód és büntetés, hozzájárulás nélküli kísérlet tilalma

Alkotmány 54. § (2) Senkit nem lehet kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánásnak vagy büntetésnek alávetni, és különösen tilos emberen a hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletet végezni. Klinikai kísérlet alanyává tehát csak informált beleegyezés esetén válhat valaki.

Mozgásszabadság

Alkotmány 58. § (1) Mindenkit, aki törvényesen tartózkodik Magyarország területén – törvényben meghatározott esetek kivételével – megillet a szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztásának joga, beleértve a lakóhely vagy az ország elhagyásához való jogot is. Mivel a fertőzöttség nem igényel elkülönítést, nem lehet a fertőzötteket arra kényszeríteni, hogy meghatározott területen tartózkodjanak, illetve nem lehet őket emiatt valahonnan kitiltani sem.

A magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog

Alkotmány 59. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkit megillet a jóhírnévhez, a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog. A HIV státuszra vonatkozó ismeret felett a fertőzött rendelkezik, ő dönt arról, kivel, milyen célból osztja ezt meg, más helyette ilyen döntéseket nem hozhat.

A véleménynyilvánítás szabadsága és az információszabadság

Alkotmány 61. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze. A fertőzésre és a kezelési lehetőségekre vonatkozó ismeretek megszerzése és az ilyen információk terjesztésének szabadsága mindenkit megillet.

Egyesületi jog

Alkotmány 63. § (1) A Magyar Köztársaságban az egyesületi jog alapján mindenkinek joga van a törvény által nem tiltott célra szervezeteket

létrehozni, illetőleg azokhoz csatlakozni. E jog alapján érdekvédelmi, segítő, kulturális, stb. szervezeteket nemcsak létrehozni, illetve azokhoz csatlakozni lehet, hanem tilos azokból kizárni valakit, vagy csatlakozását visszautasítani azért, mert fertőzött.

Az állampolgársághoz való jog, a kiutasítás tilalma, a hazatérés joga

Alkotmány 69. § (1) A Magyar Köztársaságban senkit nem lehet magyar állampolgárságától önkényesen megfosztani, vagy magyar állampolgárt a Magyar Köztársaság területéről kiutasítani.

(2) Magyar állampolgár külföldről bármikor hazatérhet.

A fertőzöttség ténye nem változtat a fertőzött és az állam kapcsolatán, a magyar állampolgár nem utasítható ki az ország területéről, illetve nem akadályozható meg, hogy ide visszatérjen, akkor sem, ha fertőzött.

A hátrányos megkülönböztetés tilalma

Alkotmány 70/A. § (1) A Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.

(2) Az embereknek az (1) bekezdés szerinti bármilyen hátrányos megkülönböztetését a törvény szigorúan bünteti.

Az alapvető jogok ugyanúgy illetik meg a fertőzötteket, mint a nem fertőzötteket. Köztük való bármiféle indokolatlan különbségtétel tilos.

A munka és a foglalkozás szabad megválasztásához való jog

Alkotmány 70/B. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a munkához, a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához. A fertőzöttek is szabadon választhatják meg a foglalkozásukat. Nagyon szűk - körű kivételektől eltekintve a fertőzött bármilyen foglalkozást választhat, lehet akár orvos és tanár is.

A legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jog

Alkotmány 70/D. § (1) A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez. A sürgősségi ellátást senkitől nem lehet megtagadni, a kórházak és az orvosok nem utasíthatják el valakinek a kezelését csak azért, mert fertőzött. Ugyanez igaz a börtönben fogvatartottakra is, az ő kezelésükre nézve nem jelenthet hátrányt az, hogy szabadságuktól megfosztották őket.

Szociális biztonsághoz való jog

Alkotmány 70/E. § (1) A Magyar Köztársaság állampolgárainak joguk van a szociális biztonsághoz; öregség, betegség, rokkantság, özvegy-ség, árvaság és önhibájukon kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén a megélhetésükhöz szükséges ellátásra jogosultak.

(2) A Magyar Köztársaság az ellátáshoz való jogot a társadalombiztosítás útján és a szociális intézmények rendszerével valósítja meg.

A munkaképtelenné vált fertőzöttek ugyanúgy jogosultak a szociális ellátások igénybevételére, mint a nem fertőzöttek.

A művelődéshez, oktatáshoz való jog

Alkotmány 70/F. § (1) A Magyar Köztársaság biztosítja az állampolgárok számára a művelődéshez való jogot.

(2) A Magyar Köztársaság ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező általános iskolával, képességei alapján mindenki számára hozzáférhető közép- és felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők anyagi támogatásával valósítja meg.

A fertőzöttnek ugyanolyan joga van a művelődéshez és az oktatáshoz, mint a nem fertőzötteknek, az iskola vagy egyetem nem utasíthatja vissza valakinek az oktatását csak azért, mert fertőzött.

Munkahelyi jogok

Mi következik az egyenlő bánásmód követelményéből a munkahelyen?

Az egyenlő bánásmód követelményének sérelmét jelenti különösen, ha a munkáltató a munkavállalóval szemben közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetést alkalmaz. A fertőzött ezen állapota miatt nem szenvedhet hátrányt

- a munkához való hozzájutásban, különösen nyilvános álláshirdetésben, a munkára való felvételben, az alkalmazási feltételekben;
- a jogviszony létesítését megelőző, azt elősegítő eljárással összefüggő rendelkezésben;
- a jogviszony létesítésében és megszüntetésében;
- a munkavégzést megelőzően vagy annak folyamán végzett képzéssel kapcsolatosan;

- a munkafeltételek megállapításában és biztosításában;
- a jogviszony alapján járó juttatások, így különösen a munkabér megállapításában és biztosításában;
- a tagsággal vagy részvétellel kapcsolatban a munkavállalók szervezeteiben;
- az előmeneteli rendszerben;
- a kártérítési, valamint a fegyelmi felelősség érvényesítése során.

Nem jelenti az egyenlő bánásmód követelményének megsértését a munka jellege vagy természete alapján indokolt, az alkalmazásnál számba vehető minden lényeges és jogszerű feltételre alapított arányos megkülönböztetés.

Kötelezheti-e a munkáltató a munkavállalót arra, hogy szűrővizsgálatnak vessen magát alá?

Hacsak nem invazív beavatkozásokat végző egészségügyi dolgozóról, vagy olyan munkavállalókról van szó, akik munkájuk során emberi vérrrel, illetőleg a fertőzés átvitelére alkalmas emberi ondoval, illetve hüvelyváladékkal közvetlen érintkezésbe kerülnek, nem.

El kell-e árulnia a fertőzöttnek státuszát a munkáltatója számára?

Nem, erre nem kötelezhető.

Elbocsátható-e valaki csak azért, mert fertőzött?

Ha nem olyan munkát végez, amit fertőzöttek nem végezhetnek (nem invazív beavatkozásokat végző egészségügyi dolgozóról van szó), nem. Amíg egészséges, és el tudja látni a munkáját, a fertőzöttsége nem lehet az elbocsátás alapja. Ha beteg lesz, és képtelenné válik a feladatai ellátására, a

munkáltatója elbocsáthatja. Fontos tudni, hogy megfelelő kezeléssel elkerülhető a betegség.

Élveznek-e különleges védelmet azok az egészségügyi dolgozók, akik fertőzésnek vannak kitéve?

Az egészségügyi szolgáltatások nyújtása során a betegellátással összefüggő tevékenységet úgy kell megszervezni, hogy a HIV-vel történő fertőződés lehetőségét a munkavédelmi, a kórházhigiénés szabályok maradéktalan betartásával a lehetséges legkisebb mértékűre csökkentsék. Amennyiben az egészségügyi dolgozót tevékenysége közben HIV fertőzött vérrel tú-, éleseszköz-sérülés vagy tartós nyálkahártya-, bőrexpozíció ért, a közvetlen ellátását követően a fertőződés kialakulásának kockázatát infektológus szakorvosnak értékelnie kell, és a fertőződési kockázat megléte esetén haladéktalanul, a sérülést, illetőleg az expozíció megszűnését követő lehető legrövidebb időn belül számára fel kell ajánlani a fertőződés kockázatának csökkentésére alkalmas megelőző kezelést.

Egészségügyi ellátás

Melyek a betegjogok?

1. Az egészségügyi ellátáshoz való jog: Minden betegnek joga van sürgős szükség esetén az életmentő, illetve a súlyos vagy maradandó egészségkárosodás megelőzését biztosító ellátáshoz, valamint fájdalmának csillapításához és szenvedéseinek csökkentéséhez. Minden betegnek joga

van – jogszabályban meghatározott keretek között – az egészségi állapota által indokolt, megfelelő, folyamatosan hozzáférhető és az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő egészségügyi ellátáshoz.

2. Az emberi méltósághoz való jog: Az egészségügyi ellátás során a beteg emberi méltóságát tiszteletben kell tartani, rajta kizárólag az ellátáshoz szükséges beavatkozások végezhetők el. Az ellátás során a beteg jogainak gyakorlásában csak az egészségi állapota által indokolt ideig – törvényben meghatározott – mértékben és módon korlátozható. Személyes szabadsága – ellátása során – fizikai, kémiai, biológiai vagy pszichikai módszerekkel vagy eljárásokkal kizárólag sürgős szükség esetén, illetőleg a beteg vagy mások élete, testi épsége és egészsége védelmében korlátozható. Kínzó, kegyetlen, embertelen, megalázó vagy büntető jellegű korlátozó intézkedést tilos alkalmazni. A korlátozó intézkedés csak addig tarthat, ameddig az elrendelés oka fennáll. A beteget csak méltányolható okból és ideig szabad várakoztatni. Ellátása során szeméreméretére tekintettel ruházata csak a szükséges időre és a szakmailag indokolt mértékben távolítható el.

3. A kapcsolattartás joga: A beteg fekvőbeteg-gyógyintézeti elhelyezése során jogosult más személyekkel akár írásban, akár szóban kapcsolatot tartani, továbbá látogatókat fogadni, valamint általa meghatározott személyeket a látogatásból kizárni. A beteg megtilthatja, hogy a gyógykezelésének tényét vagy a gyógykezelésével kapcsolatos egyéb információt más előtt feltárják. A súlyos állapotú betegnek joga van arra, hogy az általa megjelölt személy (kiskorú beteg esetén törvényes képviselője illetőleg az általa vagy törvényes képviselője által megjelölt személy) mellette tartózkodjon.

(Súlyos állapotú az a beteg, aki állapota miatt önmagát fizikailag ellátni képtelen, illetve fájdalmai gyógyszerrel sem szüntethetők meg, illetőleg pszichés krízishelyzetben van.) A beteget megilleti továbbá a vallási meggyőződésének megfelelő egyházi személlyel való kapcsolattartásnak és vallása szabad gyakorlásának joga, jogosult saját ruháinak és személyes tárgyainak a használatára.

4. A gyógyintézet elhagyásának joga: A betegnek joga van a gyógyintézetet elhagyni, amennyiben azzal mások testi épségét, egészségét nem veszélyezteti. A beteg távozási szándékát elegendő a kezelőorvosnak bejelenteni.

5. A tájékoztatáshoz való jog: A beteg jogosult a számára egyéniesített formában megadott teljes körű tájékoztatásra. Joga van arra, hogy részletes tájékoztatást kapjon:

- egészségi állapotáról, beleértve ennek orvosi megítélését is,
- a javasolt vizsgálatokról, beavatkozásokról,
- a javasolt vizsgálatok, beavatkozások elvégzésének, illetve elmaradásának lehetséges előnyeiről és kockázatairól,
- a vizsgálatok, beavatkozások elvégzésének tervezett időpontjairól, döntési jogáról a javasolt vizsgálatok, beavatkozások tekintetében,
- a lehetséges alternatív eljárásokról, módszerekről,
- az ellátás folyamatáról és várható kimeneteléről,
- a további ellátásokról, valamint
- a javasolt életmódról.

A betegnek joga van a tájékoztatás során és azt követően további kérdésre. Joga van megismerni ellátása során az egyes vizsgálatok, beavatkozások elvégzését követően azok eredményét, esetleges sikertelenségét, illetve a várttól eltérő eredményt és annak okait. Joga van megismerni az ellátásában közvetlenül közreműködő személyek nevét, szakképesítését és beosztását. A tájékoztatás joga a beteg akkor is megilleti, ha beleegyezése egyébként nem feltétele a gyógykezelés megkezdésének.

6. Az önrendelkezéshez való jog: A beteg szabadon döntheti el, hogy kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, illetve annak során mely beavatkozások elvégzésébe egyezik bele, illetve melyeket utasít vissza. A betegnek joga van arra, hogy a kivizsgálását és kezelését érintő döntésekben részt vegyen. Az e törvényben foglalt kivételektől eltekintve bármely egészségügyi beavatkozás elvégzésének feltétele, hogy ahhoz a beteg megtevésvéstől, fenyegetéstől és kényszertől mentes, megfelelő tájékoztatáson alapuló beleegyezését adja. Beleegyezését bármikor visszavonhatja.

7. Az ellátás visszautasításának joga: A cselekvőképes beteget megilleti az ellátás visszautasításának joga, kivéve, ha annak elmaradása mások életét vagy testi épségét veszélyeztetné. A betegség természetes lefolyását lehetővé téve az életfenntartó vagy életmentő beavatkozás visszautasítására csak abban az esetben van lehetőség, ha a beteg olyan súlyos betegségben szenved, amely az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül – megfelelő egészségügyi ellátás mellett is – halálhoz vezet és gyógyíthatatlan. Nem utasíthatja vissza az életfenntartó vagy életmentő beavatkozást, ha várandós és előre láthatóan képes a gyermek kihordására.

A beteg a visszautasításra vonatkozó nyilatkozatát bármikor, alaki kötöttség nélkül visszavonhatja.

A cselekvőképes személy – későbbi esetleges cselekvőképtelensége esetére – közokiratban visszautasíthat a fentiekben túl életfenntartó, életmentő beavatkozásokat, ha gyógyíthatatlan betegségben szenved és betegsége következtében önmagát fizikailag ellátni képtelen, illetve fájdalmai megfelelő gyógykezeléssel sem enyhíthetők.

8. Az egészségügyi dokumentáció megismerésének joga: A beteg jogosult megismerni a róla készült egészségügyi dokumentációban szereplő adatait, illetve joga van ahhoz, hogy egészségügyi adatairól tájékoztatást kérjen.

10. Az orvosi titoktartáshoz való jog: A beteg jogosult arra, hogy az egészségügyi ellátásában részt vevő személyek az ellátása során tudomásukra jutott egészségügyi és személyes adatait (az orvosi titkot) csak az arra jogosulttal közöljék, és azokat bizalmasan kezeljék. Joga van arról nyilatkozni, hogy betegségről, annak várható kimeneteléről kiknek adható felvilágosítás, illetve kiket zár ki egészségügyi adatainak részleges vagy teljes megismeréséből.

Hogyan érvényesíthetők a betegjogok?

A beteg jogosult az egészségügyi ellátással kapcsolatban az egészségügyi szolgáltatónál, illetve fenntartójánál panaszt tenni. Az egészségügyi szolgáltató, illetve a fenntartó köteles a panaszt kivizsgálni, és ennek eredményéről a beteget a lehető legrövidebb időn belül, de legfeljebb harminc munkanapon belül írásban tájékoztatni. A panaszjog gyakorlása nem érinti a betegnek azon jogát, hogy a külön jogszabályokban meghatározottak

szerint – a panasz kivizsgálása érdekében – más szervekhez forduljon. Erre a körülményre a szolgáltató köteles a beteg figyelmét felhívni.

Ki a betegjog képviselő, és miben lehet a beteg segítségére?

A betegjogi képviselő ellátja a betegek jogainak védelmét, és segíti őket e jogaik megismerésében és érvényesítésében.

- segíti a beteget az egészségügyi dokumentációhoz való hozzájutásban, azzal kapcsolatos megjegyzések, kérdések feltételében,
- segít a betegnek panasza megfogalmazásában, kezdeményezheti annak kivizsgálását,
- a beteg írásbeli meghatalmazása alapján panaszt tehet az egészségügyi szolgáltató vezetőjénél, fenntartójánál, illetve – a beteg gyógykezelésével összefüggő ügyekben – eljár az arra illetékes hatóságnál, és ennek során képviseli a beteget,
- rendszeresen tájékoztatja az egészségügyi dolgozókat a betegjogokra vonatkozó szabályokról, azok változásáról, illetve a betegjogok érvényesüléséről az egészségügyi szolgáltatónál.

A betegjogi képviselő egyedi ügyekben kizárólag a betegtől kapott meghatalmazás keretei között járhat el. Tevékenysége során az egészségügyi szolgáltató működésével kapcsolatban észlelt jogsértő gyakorlatra és egyéb hiányosságokra köteles felhívni a szolgáltató vezetőjének, illetve fenntartójának a figyelmét, és azok megszüntetésére javaslatot tesz. A felhívás eredménytelensége esetén a betegjogi képviselő jogosult az illetékes szervhez, illetve személyhez fordulni. Különös figyelmet fordít az életkoruk, testi vagy szellemi fogyatékoságuk, egészségi állapotuk, illetve társadalmi-

szociális helyzetük miatt kiszolgáltatott helyzetben lévők betegjogi védelmére, valamint az egyenlő bánásmód követelményének érvényesítésével kapcsolatos panaszokra, meghatalmazás alapján képviseli a beteget a követelmény megsértésének megállapítására irányuló hatósági eljárás során.

Joga van-e a fertőzöttnek az egészségügyi ellátáshoz?

Igen. Mindenkinek joga van az egészségügyi szolgáltatások igénybe vételére, hogy térítésmentesen vagy térítés ellenében, az a társadalombiztosítási jogviszonyuktól függ. Vonatkozik ez a hétköznapi egészségügyi ellátásra és a HIV-fertőzöttséggel összefüggő egészségügyi problémák kezelésére is, utóbbiak tekintetében azonban Magyarországon egyetlen intézmény foglalkozik, a megerősítetten pozitív személy gondozását a Fővárosi Szent László Kórház felnőtt, illetve gyermek HIV ambulanciái végzik.

Megtagadhatja-e az orvos a fertőzött vizsgálatát és ellátását?

Általában nem, csak bizonyos esetekben, és nem a fertőzöttség miatt.

Ha valaki elmegy panaszokkal az orvoshoz, akkor a következőknek kell történnie:

1. Az orvos – feltéve, ha szakmai kompetenciája és felkészültsége alapján erre jogosult – a hozzá forduló beteget megvizsgálja.
2. A vizsgálat megállapításaitól függően
 - a) a beteget ellátja, vagy

b) a megfelelő tárgyi és személyi feltételek hiánya esetén a megfelelő feltételekkel rendelkező orvoshoz, illetve egészségügyi szolgáltatóhoz irányítja.

Először tehát meg kell vizsgálni a beteget, és csak ez után lehet esetleg más kezelőorvoshoz irányítani.

A beteg megvizsgálása és ellátása megtagadásának más feltételrendszere van. *A vizsgálatot és az ellátást* az orvos csak meghatározott esetekben tagadhatja meg

- ha ebben más beteg ellátásának azonnali szükségessége miatt akadályoztatva van, vagy
- a beteghez fűződő személyes kapcsolata miatt, de ilyenkor is más orvoshoz kell irányítani a beteget, végül
- ha erre saját egészségi állapota vagy egyéb gátló körülmény következtében fizikailag alkalmatlan.

Az, hogy fél a fertőzéstől, nem lehet ok a vizsgálat és az ellátás megtagadására.

Az ellátást csak a vizsgálatot követően lehet megtagadni, és csak akkor, ha a vizsgálat alapján megállapítást nyer, hogy

- a beteg egészségi állapota orvosi ellátást nem igényel,
- a kért kezelés szakmailag nem indokolt,
- a szükséges ellátás nyújtásához az egészségügyi szolgáltatónál nin-

csenek meg a személyi, illetve tárgyi feltételek és a beteget beutalja az ellátásra szakmailag illetékes egészségügyi szolgáltatóhoz, vagy

- a beteg állapota nem igényel azonnali beavatkozást és az orvos a beteget későbbre visszarendeli.

Az orvos a beteg ellátását akkor is megtagadhatja, ha

- az adott ellátás erkölcsi felfogásával, lelkiismereti vagy vallási meggyőződésével ellenkezik,
- a beteg együttműködési kötelezettségét súlyosan megsérti,
- vele szemben a beteg sértő vagy fenyegető magatartást tanúsít, kivéve, ha e magatartását betegsége okozza,
- saját életét vagy testi épségét a beteg magatartása veszélyezteti.

Ki lehet jelen a kezelőhelyiségben a kezelés során?

A főszabály az, hogy a betegen, az orvoson és a betegellátásban részt vevő személyen kívül csak az lehet jelen, akinek a jelenlétéhez a beteg hozzájárul (nem az, akinek a jelenléte ellen nem tiltakozik). Kivétel ez alól, hogy jelen lehet más beteg, ha több beteg egyidejű ellátását igényli az ellátás rendje, ez nyilván a kórtermekre vonatkozik, a rendőr, ha fogvatartott beteget vizsgál, valamint a korábbi kezelőorvos. Külön rendelkezés vonatkozik az orvostanhallgatókra, akiknek a jelenlétre való lehetősége attól függ, hogy milyen intézményben vagyunk. Általában a beteg hozzájárulásával lehet jelen a beteget ellátó személyeken kívül más orvos, orvostanhallgató, egészségügyi szakdolgozó, egészségügyi főiskola, egészségügyi szakiskola vagy egészségügyi szakközépiskola hallgatója, valamint tanulója az

egészségügyi szakember-képzés céljából. Olyan kórházakban, rendelőkben viszont, amelyek egészségügyi szakember-képzésre vannak kijelölve, a beteg hozzájárulására nincs szükség, viszont őt arról, hogy ilyen intézményben van, és ezért hozzájárulása nélkül megjelenhetnek ott hallgatók, legkésőbb az intézménybe történő beutaláskor, beutaló hiányában a felvételt közvetlenül megelőzően, az egészségügyi ellátóhálózat egyéb intézményei esetén legkésőbb a gyógykezelés megkezdése előtt tájékoztatni kell.

Milyen egészségügyi ellátás jár a fertőzöttek külföldön?

Az Európai Unión belül az egészségbiztosítás tekintetében az azonos bánásmód elve érvényesül, ami azt jelenti, hogy az EU tagországainak állampolgárai társadalombiztosítási szempontból ugyan olyan jogokkal rendelkeznek és ugyan olyan kötelezettségek terhelik őket egy másik tagállamban, mintha annak állampolgárai lennének. Azaz egyetlen tagállamban sem érhet egy fertőzöttet hátrányos megkülönböztetés azon az alapon, hogy más állam állampolgára. Ez az EU-n kívül nem így van.

Az Unióban a munkavégzés helye szerinti biztosítás rendszere van: az EU állampolgárai főszabály szerint ott biztosítottak, ahol kereső tevékenységüket folytatják. Fontos lehet még az ellátások exportja is: az egyik tagállamban megállapított ellátásokat megszorítások nélkül akkor is folyósítani kell, ha a jogosult valamely más EU tagállamban tartózkodik.

Az azonos bánásmód elve visszafelé is érvényes: ha például a brit állampolgároknak nem jár ingyenesen a kezelés, akkor a Nagy-Britanniában biztosított magyar állampolgár számára sem fog járni, csak azért, mert Magyarországon ingyen lenne neki. Ha viszont a brit állampolgár Magyarországon tartózkodik, akkor ugyanolyan feltételekkel jár neki az

ellátás, mint a magyar állampolgároknak. Ha tehát a betegek kezelése társadalombiztosítási alapon térítésmentes, és valaki ott biztosítottá válik, akkor neki is úgy jár, mint a helyieknek.

Gyermekek

El lehet-e venni a fertőzöttől emiatt a gyermekét?

Nem. A gyermekek nevelése elsősorban a szülei joga és kötelessége. A szülői felügyeleti jogot a szülők együtt gyakorolják (közös szülői felügyelet), még abban az esetben is, ha már nem élnek együtt. Ha a szülők külön élnek, természetesen megállapodhatnak abban, hogy kizárólag egyikük fogja ellátni a szülői felügyelet részjogosítványait.

A szülői felügyelet szünetelésének és megszűnésének olyan feltételei vannak, amelyek között nem szerepel az, hogy a szülő fertőzött, ennél fogva ez nem lehet jogalapja a felügyeleti jog szünetelése vagy megszűnése megállapításának. Ehhez olyan súlyos tényeket kellene bizonyítani, mint például hogy a szülő felróható magatartásával a gyermeke javát (például testi jólétét, értelmi vagy erkölcsi fejlődését) súlyosan sérti, vagy veszélyezteti, vagy hogy a szülő valamelyik gyermeke ellen szándékos bűncselekményt követett el és ezért szabadságvesztésre ítélték.

Döntés a gyermekelhelyezés kérdésében

A gyermek elhelyezéséről a szülők döntenek. A szülők megegyezésének hiányában a bíróság a gyermeket annál a szülőnél helyezi el, akinél a kedvezőbb testi, értelmi és erkölcsi fejlődése biztosított. Ha a szülőnél történő

elhelyezés a gyermek érdekét veszélyezteti, a bíróság a gyermeket másnál is elhelyezheti, feltéve, hogy ez a személy a nála történő elhelyezést maga is kéri. E döntésekben valamelyik szülő fertőzöttsége – szélsőséges esetektől eltekintve, például ha a gyermek valamilyen egészségügyi problémája miatt nem biztosítható, hogy az őt gondozó szülő ne fertőzze meg – nem releváns, hiszen a karbantartott fertőzöttség önmagában nincs hatással a gyermek testi, értelmi és erkölcsi fejlődésére.

Visszautasíthatja-e az óvoda, iskola, kollégium a fertőzött gyermek, tanuló oktatását, nevelését?

Nem. A közoktatási intézmények a tanulók, gyermekek kiválasztása és a beiratkozás során kizárólag a felvételi tájékoztatóban előzőleg meghatározott tanulmányi követelményeket, jogszabályban előírt iskolai, szakmai előképzettséget, életkori feltételeket, valamint pályaalkalmassági, szakmai alkalmassági és egészségügyi követelményeket vizsgálhatja. Amennyiben a képzés jellege nem indokolja a fertőzöttségtől való mentességet, ilyen feltétel nem írható elő.

El kell-e árulni az iskolában, hogy a gyermek fertőzött?

Nem, ez a szülőkre és a tanulókra van bízva. Lehet, hogy érdemes elmondani, ha például a gyógyszeresedés miatt a gyermek különös figyelmet igényel, ugyanakkor a HIV/AIDS-szel kapcsolatos általános tudatlanság miatt a fertőzöttség tényének elmondása a gyermek indokolatlan hátrányos megkülönböztetéséhez vezethet, ezért ezt a döntést nagyon meg kell gondolni. Fontos tudni, hogy milyen körülmények között terjed a vírus, és fontos, hogy ezzel a gyermek is – korához mérten – tisztában legyen.

Kötelezheti-e az iskola HIV-szűrésre a tanulóit?

Nem. HIV-szűrés csak a jogszabályban meghatározott esetekben lehet kötelező, ezen kívül minden más esetben csak az érintett (törvényes képviselője) önkéntes hozzájárulása alapján végezhető.

Büntetőjogi kérdések

Mikor felel a fertőzött más megfertőzéséért?

Időről időre felmerül, hogy a fertőzöttek milyen büntetőjogi felelősséggel tartoznak mások szándékos vagy gondatlan, esetleg vétklen megfertőzése esetén. Relevanciával a maradandó fogyatékoságot vagy súlyos egészségromlást okozó testi sértés büntette nevű bűncselekmény bír, amely megállapításának feltételeiről az alábbiakban olvashatunk.

Szexuális kapcsolat során történő fertőzésért felel a fertőzött?

E testi sértésnek van szándékos és gondatlan alakzata is. Ez azt jelenti, hogy aki másnak maradandó fogyatékoságot vagy súlyos egészségromlást okoz, akár szándékosan, akár gondatlanul teszi, büntethető (ez nem minden bűncselekménynél van így, ennél azonban igen). Tehát ha valaki szexuális kapcsolatot létesít, és ennek eredményeként partnerét megfertőzi, elköveti a súlyos egészségromlást okozó testi sértés büntetettét.

A bűncselekmény elkövetése akkor is megállapítható, ha valaki nem akarja megfertőzni a partnerét, de tudja, hogy ennek fennáll a lehetősége, csak könnyelműen bízik abban, hogy ez nem fog bekövetkezni, vagy a

következményeket azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet illetve körültekintést elmulasztja. A gondatlanságból elkövetett súlyos egészségromlást okozó testi sértés büntette 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Hogy mi a "tőle elvárható figyelem és körültekintés", az bírói mérlegelés tárgya. Valószínűleg, ha valaki óvszert használ, azt a bíróság kellően körültekintőnek találja, hiszen azt csinálja, amit az orvos is tanácsolt neki. Ami vita tárgya lehet, hogy vajon a kellő figyelmességbe és körültekintésbe beletartozik-e az, hogy az illetőnek tudnia kell a státuszát, vagyis elmulasztja-e a kellő figyelmességet, ha nem szűrési magát rendszeresen, és ezért nem tudja, hogy fertőz. Ha a bírónak ezt kell mérlegelnie, feltehetően magára is gondol, és rádöbben, hogy ő még sosem volt szűrésen, az emberek döntő része szintén, így a kérdésre nemmel válaszol. De ez egyéni mérlegelés tárgyát kell, hogy képezze, tehát pl. egy prostituált esetében a kellő figyelem és körültekintés szintje máshol van, mint egy tisztességes családapánál, előbbiből elvárható a rendszeres szűrés, utóbbiból nem feltétlenül. Konkrét ilyen tárgyú büntető ügyben gondatlansággként (és nem szándékosságként) értékelték azt, hogy a HIV pozitív fiatalember alkalmi kapcsolataiban nem mondta meg, hogy fertőzött, nem is használtak óvszert, de azzal védekezett, hogy senkit nem akart megfertőzni. Mivel alacsony a kockázata az egyetlen szexuális aktusból való megfertőződésnek, és a fertőzést a felderített partnereknek nem adta át, így az eljárást megszüntették.

Ez a bűncselekmény nemcsak a sértett indítványára büntetendő, vagyis nem kell hozzá az, hogy akarja, hogy az őt megfertőzőt megbüntessék. Persze máshogy általában nem is derülhet fény az esetre.

A bűnösség megállapításának tehát az alábbi feltételei vannak:

- az elkövető szándékosan olyan magatartást tanúsít, amely alkalmas a fertőzés átadására, tehát szex közben kifejezetten azért nem védekezik, hogy megfertőzze a másikat (ebben az esetben akkor is megállapítható a bűncselekmény kísérlete, ha a partner nem fertőződik meg)
- az elkövető gondatlanul olyan magatartást tanúsít, amely alkalmas a fertőzés átadására, és a sértett ettől fertőződik meg.

Nem valósul meg bűncselekmény:

- ha az elkövető magatartása nem szándékos vagy gondatlan, például a vírushordozót megerőszik, vagyis akarata ellenére történik meg a szexuális aktus, vagy a fertőzés átadása olyan baleset keretében történik, amely bekövetkezése semmilyen hatással nem lehetett, VAGY
- ha csak gondatlanságról van szó, és a sértett nem fertőződik meg, hiszen nem minden esetben történik fertőzés, VAGY
- ha a sértett megfertőződése az elkövető a tőle elvárható figyelem és körültekintés ellenére következett be, például ha a szakszerűen használt óvszer elszakad.

Ha ismered jogaid, nem érzed annyira kiszolgáltatottnak magad. A fertőzés miatt nem váltál jogfosztottá! Ismerd meg hát jogaid, és élj velük!

§

Meleg Háttér Információs és Lelkisegélyszolgálat
Tel: 06-80-505-605, 06-1-329-3380
naponta 18.00-tól 23.00-ig
www.hatter.hu, hatter@hatter.hu

Kiadja: Háttér Társaság a Melegekért
Összeállította: Koreaner, HIV-vonal
Borító, tördelés: Muszter

Támogatta:
Nemzeti Népegészségügyi Program
és az Országos Egészségfejlesztési Intézet

2007